

Informace o průběhu a vyhodnocení prověrek BOZP v roce 2020

Ústředí Odborového sdružení železničářů projednávalo na svém zasedání dne 20. 1. 2021 písemný materiál „*Informace o průběhu a vyhodnocení prověrek BOZP v roce 2020.*“ Tato informace měla být projednávána na základě obsahového a kalendářního plánu zasedání Ú OSŽ v roce 2020 již na listopadovém zasedání Ú OSŽ. Avšak vzhledem k epidemické situaci v ČR byly prověrky BOZP u největšího zaměstnavatele s působností OSŽ, u společnosti Správa železnic, státní organizace, prodlouženy až do konce měsíce října 2020. Obsahem těchto informací jsou údaje o provedených kontrolách oddělení BOZP OSŽ ve smyslu ustanovení § 322 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, nad stavem BOZP u zaměstnavatelů v oblasti organizování prověrek BOZP. Dalšími zdroji pro získání poznatků byly informace od dobrovolných inspektorů BOZP ZO OSŽ, svazových inspektorů BOZP a dále Zprávy o prověrkách BOZP, které byly předloženy zaměstnavateli k připomínkování odborovým organizacím.

V ČR je povinnost zaměstnavatele organizovat prověrky BOZP na všech svých pracovištích a zařízeních uložena ustanovením § 108 odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a dále vyplývá i z Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 155 (Úmluva o bezpečnosti a zdraví pracovníků a o pracovním prostředí), která byla ratifikována, a která vešla v platnost dne 2. prosince 1989. Podle platného **ustanovení zákoníku práce platí, že:** „*Zaměstnavatel je povinen organizovat nejméně jednou v roce prověrky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na všech pracovištích a zařízeních zaměstnavatele v dohodě s odborovou organizací a se souhlasem zástupce zaměstnanců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a zjištěné nedostatky odstraňovat*“. Toto zákonné ustanovení je z hlediska BOZP významné v tom, že ukládá zaměstnavateli, aby minimálně jednou v roce prověřil stav bezpečných pracovních podmínek na všech svých pracovištích a zařízeních. Lze rovněž říci, že provede jakousi generální revizi pracovišť a na základě zjištěných závad a nedostatků přijme potřebná opatření k jejich eliminaci nebo minimalizaci. V podmínkách zaměstnavatelů s působností OSŽ tato povinnost bývá zpravidla i obsahem podnikových kolektivních smluv. U největších zaměstnavatelů s působností OSŽ Správa železnic, státní organizace, ČD, a.s. a ČD Cargo, a.s. byly stanoveny termíny pro ukončení prověrek, u Správy železnic, státní organizace do 31. 10. 2020 (2. změnou PKS), u Českých drah, a.s. do 30. 6. 2020 a ČD Cargo, a.s. do 31. 5. 2020.

Z důvodu složité epidemické situace v ČR v roce 2020 a vzhledem k vyhlášenému nouzovému stavu probíhaly prověrky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci mnohdy nestandardním způsobem. Například u zaměstnavatele Správa železnic, státní organizace, nebylo možno plně zajistit prověrky BOZP na všech pracovištích. Na vynechaných pracovištích byla prověrka BOZP provedena jen formou konzultace a dotazů ve spolupráci s příslušným zaměstnancem, případně vedoucím zaměstnancem a bylo rozhodnuto, že pokud to epidemická situace dovolí, proběhne mimořádná kontrola daných pracovišť, případně se tato již spojí s plánovanými prověrkami BOZP v roce 2021. U společnosti ČD, a.s. byly z důvodu šíření onemocnění COVID-19 prověrky organizovány prostřednictvím vedoucích zaměstnanců na základě pokynu ředitelky O10, č.j. 1170/2020-O10 a u společnosti ČD Cargo,

a.s, prověrky BOZP proběhly v rámci mimořádného zjišťování závad dle Opatření č. 007/2020 ředitele O10 GŘ ČDC, č.j. S-592/2020-O10/4 „Mimořádný způsob zjištění závad v rámci prověrek BOZP v roce 2020“. Na tomto místě je však třeba připomenout, že i přes složitou epidemickou situaci a nouzový stav nelze provedení prověrek BOZP opomíjet, neboť povinnost organizovat prověrky je zákonnou povinností, vyplývající z ustanovení § 108 odst. 5 zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, a jako taková může být zrušena pouze zákonem. Vzhledem k mimořádnému způsobu provádění prověrek BOZP v roce 2020 bylo i oddělení BOZP OSŽ však nuceno svoji kontrolní činnost nad prověrkami přizpůsobit nově vzniklé situaci u zaměstnavatelů.

U většiny nedrážních zaměstnavatelů prověrky BOZP probíhaly v průběhu celého kalendářního roku. Bližší organizační a metodické pokyny pro organizaci a provedení prověrek byly zpravidla stanoveny vnitřními předpisy dotčených zaměstnavatelů.

Hlavním cílem prověrek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci mělo být provedení komplexní kontroly dodržování povinností, plynoucích z právních a ostatních předpisů a pokynů v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Právní a ostatní předpisy BOZP jsou definovány v ustanovení § 349 odst. 1 zákoníku práce takto: *„Právní a ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci jsou předpisy na ochranu života a zdraví, předpisy hygienické a protiepidemické, technické předpisy, technické dokumenty a technické normy, stavební předpisy, dopravní předpisy, předpisy o požární ochraně a předpisy o zacházení s hořlavinami, výbušninami, zbraněmi, radioaktivními látkami, chemickými látkami a chemickými přípravky a jinými látkami škodlivými zdraví, pokud upravují otázky týkající se ochrany života a zdraví.“*

Žádným právním předpisem však není stanoven přesný obsah prověrky BOZP, není stanoveno ani to, kdo konkrétně může prověrky provádět, respektive právní předpisy neurčují ani konkrétní složení prověřkových komisí. Toto je věcí zaměstnavatele a odborových organizací, neboť zásadně platí, že **prověrky BOZP by měly být organizovány v dohodě s odborovými organizacemi.**

Členy prověřkových komisí zpravidla byli odborně způsobilé osoby v prevenci rizik (zástupci zaměstnavatele pro BOZP), pověřeni zástupci zaměstnavatele, poskytovatelé pracovnělékařských služeb a zástupci místně příslušných odborových organizací. Jedná-li se však jedná o zástupce poskytovatele pracovnělékařských služeb, pak pokud tento byl zastoupen v prověřkových komisích, platilo, že v rámci prověrky BOZP prováděl tzv. dohlídky na pracovištích zaměstnavatele. Povinnost provádět dohlídky na pracovištích (pravidelný dohled na pracovištích a nad pracemi vykonávanými zaměstnanci) je tomuto zástupci uložena ustanovením § 57 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů. Žádný právní předpis ale neukládá poskytovateli pracovnělékařských služeb (pracovnímu lékaři) být zastoupen v prověřkové komisi. Někteří tito poskytovatelé pro provedení dohledu využili svoji účast v prověřkové komisi.

Svazoví inspektoři BOZP (pracovníci oddělení BOZP OSŽ) v roce 2020 provedli celkem **84** kontrol prověrek BOZP.

V případě nedrážních zaměstnavatelů s působností Odborového sdružení železničářů jsme vycházeli z toho, že platí zákonná povinnost uskutečnění prověrek BOZP minimálně 1 x ročně ve smyslu zákoníku práce. Většina těchto zaměstnavatelů provádí prověrky v průběhu celého kalendářního roku. Termíny prověrek jsou zpravidla projednávány s místně příslušnými odborovými organizacemi. Dále je nutno konstatovat, že ani v letošním roce oddělení BOZP OSŽ neobdrželo od ZO OSŽ nedrážních (ostatních) organizací žádnou stížnost ani podnět na neprovedení prověrek BOZP ve smyslu ustanovení § 108 odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Hodnocení prověrek u nedrážních zaměstnavatelů s působností OSŽ bývá rovněž součástí zpráv o stavu BOZP a pracovní úrazovosti, které jsou vydávány některými nedrážními zaměstnavateli vždy začátkem kalendářního roku.

Nejčastější zaměření prověrek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci:

1. Systém zajištění a řízení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci:
 - organizace a úroveň kontrolní činnosti na úseku BOZP
 - spolupráce s příslušnými odborovými orgány při zajištění BOZP
2. Výchova zaměstnanců k bezpečné a zdraví neohrožující práci:
 - provádění vstupních a periodických školení v oblasti BOZP
 - dodržování zákazu požívání alkoholických nápojů a jiných návykových látek
 - provádění periodických prohlídek
3. Prevence pracovních úrazů a nemocí z povolání:
 - seznamování zaměstnanců s příčinami pracovních úrazů
 - seznamování zaměstnanců s opatřeními proti opakování pracovních úrazů
4. Revize hodnocení rizik:
 - hodnocení pracovních rizik v souvislosti se změnami technologií
 - aktualizace a měření rizikových faktorů pracovních podmínek
5. Výsledky prohlídek pracovišť a provozovaných technických zařízení:
 - stav pracovišť, budov a komunikací
 - stav dopravních, manipulačních a skladovacích prostor
 - provádění prohlídek hnacích vozidel a služebních vozů
 - stav strojů, zařízení, nářadí a nástrojů, dopravních a mechanizačních prostředků
 - vybavenost zaměstnanců OOPP, mycími, čisticími a desinfekčními prostředky
 - poskytování ochranných nápojů zaměstnancům

Přehled zjištěných závad u zaměstnavatelů SŽ, ČD a ČDC				
ZÁVADY	SŽ	ČD	ČDC	CELKEM
nové	1162	404	96	1662
staré	118	138	34	290
CELKEM	1280	542	130	1952

Hodnocení a získané poznatky z výkonu kontrolní činnosti svazových inspektorů BOZP v jednotlivých oblastech nad prověrkami BOZP:

I. Oblast Praha, Středočeský, Pardubický a Královehradecký kraj

Oddělením BOZP OSŽ bylo v této oblasti provedeno celkem **20** kontrol nad organizací a průběhem prověrek BOZP. Prověrky BOZP se v zásadě neprováděly podle tzv. manuálů zaměstnavatelů. Zpravidla byla provedena pouze kontrola stavu budov. Účast zástupců poskytovatelů pracovní lékařských služeb byla minimální, celkem se zúčastnili 3 zástupci poskytovatelů. Z 20 kontrolovaných prověrek se pouze u 8 účastnili zástupci místně příslušné odborové organizace.

II. Oblast Liberecký, Ústecký a Karlovarský kraj

V této oblasti byly provedeny celkem **5** kontrol organizace a provádění prověrek BOZP. Ve 3 případech byl přítomen zástupce místně příslušné odborové organizace i zástupce poskytovatele pracovní lékařských služeb.

III. Oblast Plzeňský a Jihočeský kraj

Oddělením BOZP provedeno celkem **29** kontrol nad organizací a průběhem prověrek BOZP. Vzhledem k situaci způsobené COVID-19 byly v letošním roce prověrky BOZP formou přítomnosti prověřkových komisí přímo na pracovištích uskutečněny pouze u společnosti Správa železnic, státní organizace. U společností ČD, a.s. a ČD Cargo, a.s. byly vedoucí zaměstnanci a odborové organizace vyzváni vedením společností k nahlašování závad zjištěných na pracovištích písemnou formou. Jako přínosné při provádění prověrek BOZP u společnosti Správa železnic, státní organizace, se jeví, že členem prověřkových komisí byl vždy příslušný správce objektu z SPS (operativní řešení zjištěných závad). Vzhledem k epidemické situaci lze kladně hodnotit přítomnost zástupců jednotlivých ZO OSŽ ve 24 případech, kdy téměř u každé kontrolované prověrky byl přítomen buď inspektor BOZP ZO OSŽ, případně člen ZO OSŽ. Zástupce poskytovatele pracovní lékařských služeb u žádné z kontrolovaných prověrek nebyl přítomen.

IV. Oblast Jihomoravský kraj a kraj Vysočina

Svazový inspektor BOZP provedl celkem **10** kontrol organizace a průběhu prověrek BOZP. V šesti případech byl přítomen zástupce místně příslušné odborové organizace a ve dvou případech zástupce poskytovatele pracovní lékařských služeb.

V. Oblast Moravskoslezský, Olomoucký a Zlínský kraj

Ze strany oddělení BOZP OSŽ provedeno celkem **20** kontrol nad organizací a prováděním prověrek BOZP. Všechny prověrky byly provedeny v souladu se stanoveným harmonogramem, případně v souladu se změnami, které byly vyvolány pandemií. Organizace prověrek BOZP i provedené změny byly projednány s odborovými organizacemi. V 16 případech byl přítomen zástupce příslušné odborové organizace a v 10 případech i zástupce poskytovatele pracovnělékařských služeb.

Celkové vyhodnocení prověrek:

Na základě celkového vyhodnocení zjištěných poznatků lze konstatovat, že většina zjištěných závad a nedostatků v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci by se vůbec nemusela vyskytovat, pokud by byla ze strany zaměstnavatelů důsledně prováděna kontrolní činnost v souladu s ustanoveními zákoníku práce. Podle ustanovení § 101 odst. 1 je zaměstnavatel povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce. Na to navazuje neméně důležitá povinnost v ustanovení § 101 odst. 2, kde je mj. stanoveno, že péče o BOZP uložená zaměstnavateli je nedílnou a rovnocennou součástí pracovních povinností vedoucích zaměstnanců na všech stupních řízení v rozsahu pracovních míst, která zastávají. V návaznosti pak ustanovení § 102 odst. 3 zákoník práce konstatuje, že zaměstnavatel je povinen soustavně vyhledávat nebezpečné činitele a procesy pracovního prostředí a pracovních podmínek, zjišťovat jejich příčiny a zdroje. Dále je neméně důležité to, že zaměstnavatel musí úroveň BOZP kontrolovat pravidelně. Mnoho zaměstnavatelů často vyčkává s odstraňováním závad a nedostatků až na dobu konání prověrek BOZP, což je v rozporu se zásadami prevenci rizik a právními předpisy v oblasti BOZP.

Mnohdy tomuto stavu však nepřímo napomáhali i někteří zaměstnanci, kteří zjištěné závady a nedostatky zaměstnavateli řádně a včas neohlásili, čímž však také porušili ustanovení zákoníku práce, neboť podle ustanovení § 106 odst. 4 písm. f) zákoníku práce je zaměstnanec povinen oznamovat svému nadřízenému vedoucímu zaměstnanci nedostatky a závady na pracovišti, které mj. ohrožují nebo by bezprostředně a závažným způsobem mohly ohrozit bezpečnost nebo zdraví zaměstnanců při práci.

Dalším častým získaným poznatkem byla rozdílnost v provádění samotných prověrek BOZP. Docházelo např. k tomu, že některé prověřkové komise se vůbec nezabývaly kontrolou dokumentace BOZP, některé komise zase neprovedly kontrolu všech pracovišť a zařízení zaměstnavatele.

Přehled nejčastějších závad a nedostatků v oblasti BOZP	
Druh závady	Porušení právních předpisů BOZP
nesprávné označení regálů ve skladech	z. č. 309/2006 Sb., § 2, § 4; NV č. 101/2005 Sb., § 3, Příloha, čl. 10
nevyhovující stav stezek, komunikací, přechodů přes koleje	z. č. 309/2006 Sb., § 2 odst. 1 písm. a) a d); NV č. 101/2005 Sb., Příloha, čl. 5; NV č. 168/2002 Sb., Příloha č. 4, čl. 1 a 2
chybějící kryty na osvětlovacích tělesech	z. č. 309/2006 Sb., § 4 odst. 1 písm. a); NV č. 101/2005 Sb., Příloha, čl. 2
nedostatečně prováděný úklid pracovišť	z. č. 309/2006 Sb., § 2 odst. 1 písm. e); NV č. 361/2007 Sb., § 55a
nevyhovující stav sanitárních zařízení	z. č. 309/2006 Sb., § 2 odst. 1 písm. c); NV č. 361/2007 Sb., § 54
nezajištěné kanály a šachtice v kolejišti	z. č. 309/2006 Sb., § 2 a § 4; NV č. 101/2005 Sb., Příloha, čl. 7
nevyhovující stav malby v místnostech	z. č. 309/2006 Sb., § 2; NV č. 101/2005 Sb., Příloha, čl. 3; NV č. 361/2007 Sb., § 55b
nedostatečné zajištění upevnění hasicích přístrojů a plynových lahví u sodobarů	z. č. 309/2006 Sb., § 2 a § 4; NV č. 101/2005 Sb., § 3; V č. 246/2001 Sb., § 3

Závěrem lze konstatovat, že většina závad, které byly zjištěny při prověrkách v roce 2019, byla odstraněna. Kladně můžeme hodnotit, že i počet závad starších dvou a více let má stále klesající tendenci. Z pohledu oddělení BOZP OSŽ lze pozitivně hodnotit zapojení odborových organizací do prověrek BOZP. Tyto odborové organizace chápou skutečný význam, přínos a poslání odborů pro zaměstnance a prokazují tím svůj zájem o neustálé zkvalitňování pracovišť a pracovního prostředí svých členů a zároveň tak realizují své zákonné právo, ale i povinnost podílet se na vytváření bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí. Ze získaných zkušeností v rámci kontrolní činnosti nad organizací a průběhem prověrek BOZP lze vyvodit několik doporučení pro odborové organizace:

- Aktivněji působit na úseku BOZP s tím, aby každá odborová organizace měla ve svých řadách vyškoleného zástupce (inspektora BOZP) pro tuto oblast a více spolupracovat se zaměstnavatelem při organizaci a samotném provádění prověrek BOZP.
- Důsledněji využívat svá oprávnění v rámci provádění kontrolní činnosti na úseku BOZP ve smyslu ustanovení § 322 odst. 1 zákoníku práce.
- Více využívat odborová práva u institutů obsažených v ustanovení § 108 zákoníku práce, týkající se problematiky účasti na jednáních o BOZP, projednávání, informování a organizování prověrek BOZP v dohodě se zaměstnavatelem.
- Do budoucna zvážit i otázku zavedení možnosti provádění prověrek BOZP v průběhu celého kalendářního roku.

JUDr. Petr Kožmín, LL.M., MBA
vedoucí oddělení BOZP